

اصول قانون اساسی

در ریونظرات شورایی نگهبان

عنوان

اصل یکصد و هفتاد و سوم

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۹۸

تاریخ: ۱۳۹۶/۰۹/۲۳

پژوهشگده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل یکصد و هفتاد و سوم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم گوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۹۸

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۰۹/۲۳

فهرست مطالب

اصل یکصد و هفتاد و سوم	۳
۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی	۱
۱-۱. لایحه هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری	۳
۱-۲. طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی	۵
۱-۳. طرح قانونی ماده واحده غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیئت‌های هفت‌نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره	۵
۱-۴. طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرگانی کل کشور و الحق یک ماده و یک تبصره به آن و اصلاح تبصره (۳) ماده (۳) قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرگانی کل کشور	۵
۱-۵. لایحه اصلاح پاره‌ای از مواد قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت وضعیت مسافری و بارنامه	۶
۱-۶. طرح الحق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور	۷
۱-۷. طرح اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران	۷
۱-۸. طرح نظام صنفی کشور	۷
۱-۹. لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۸
۱-۱۰. لایحه دیوان عدالت اداری	۸
۱-۱۱. لایحه مدیریت خدمات کشوری	۱۲
۱-۱۲. طرح تعیین تکلیف چاههای آب فاقد پروانه بهره‌برداری	۱۲
۱-۱۳. لایحه برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۴)	۱۲
۱-۱۴. لایحه تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری	۱۳

۱۵-۱. طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراهای، مجتمع و سایر هیئت‌ها.....	۱۵
۱۶-۱. طرح اصلاح مادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور...۱۵	
۲-نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران۱۶	
۳-نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان۱۶	
۴-نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی۱۶	
۴-۱. درخواست نماینده ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه نسبت به اعلام نظر فقهای شورای نگهبان در خصوص انصراف قانون ملی شدن آب و توزیع عادلانه آب نسبت به منابع آب موقوفه۱۶	
۵-تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان۱۸	
۵-۱. تذکر به رئیس جمهور پیرامون لزوم تطبیق کامل کلیه نهادها و سازمان‌های دولتی با چارچوب مقرر در قانون اساسی، در جهت فراهم شدن امکان نظارت دستگاه‌های نظارتی از جمله دیوان عدالت اداری بر آنها و مشخص شدن حدود مداخلات و مسئولیت‌های هر یک از نهادها...۱۸	

اصل یکصد و هفتاد و سوم

مصوب ۱۳۶۸: به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی و احراق حقوق آنها، دیوانی به نام «دیوان عدالت اداری» زیر نظر رئیس قوه قضائیه تأسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند.

اصل سابق (مصوب ۱۳۵۸): به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی و احراق حقوق آنها دیوانی به نام «دیوان عدالت اداری» زیر نظر شورای عالی قضایی تأسیس می‌گردد. حدود اختیارات و نحوه عمل این دیوان را قانون تعیین می‌کند.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱. نظر شماره ۱۰۵۴۱ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۶ و نظر شماره ۱۰۵۷۲ مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۱۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری^(۱) مصوب ۱۳۶۲/۱۰/۷ کمیسیون مشترک کار و امور اداری و استخدامی و امور قضایی مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۱- چون ظاهر تبصره ماده (۵) با توجه به ماده (۱۳) و (۱۴)، سلب حق مراجعة کسانی که به یکی از مجازات‌های غیرقابل پژوهش در هیئت‌های تجدیدنظر محکوم می‌شوند به دیوان عدالت اداری می‌باشد، با اصل ۱۷۳ قانون اساسی مغایر شناخته شد.^(۲)

۱. گفتنی است این لایحه ابتدا با عنوان «دادگاه‌های اداری» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۲. ماده ۵- صلاحیت رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان با هیئت بدروی است. آرای این هیئت‌ها در صورتی که علیه منتهم صادر شود و قابل تجدیدنظر باشد و ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ به متهم توسط وی درخواست تجدیدنظر نشود قطعی و با دستور وزیر یا بالاترین مقام اجرایی مؤسسه یا سازمان مربوط اجرا خواهد شد. هرگاه کارمند ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ رأی هیئت بدروی درخواست تجدیدنظر نماید هیئت تجدیدنظر مکلف به رسیدگی خواهد بود. آرای هیئت تجدیدنظر قطعی و لازم‌الاجراء می‌باشد.

تبصره- چنانچه مستخدم به حکم صادره توسط هیئت تجدیدنظر اعتراض داشته باشد می‌تواند به دیوان عدالت اداری شکایت کند.

→
ماده ۶ ...

ماده ۱۰- مجازات‌های اداری به ترتیب عبارتند از:

الف- اخطار کتبی بدون درج در پرونده استخدامی

ب- توجیه کتبی با درج در پرونده استخدامی

ج- کسر حقوق و مزایا تا حداقل یک سوم از یک ماه تا سه ماه

د- برکناری از خدمت از یک ماه تا یک سال

... ۵

و- تنزل گروه یا هر عنوان مشابه دیگر و یا پایه یا هر دوی آنها تا حداقل دو گروه و دو پایه

ز- تغییر محل خدمت از یک سال تا پنج سال.

تبصره- مجازات مقرر در این بند مانع از اختیار وزراء یا بالاترین مقام دستگاه دولتی در مورد انتقال مستخدم نخواهد بود.

ح- بازنیستگی در صورت داشتن حداقل (۲۰) سال خدمت بر اساس سنت خدمت دولتی یا بازخرید خدمت در مورد افرادی که کمتر از بیست سال خدمت دارند با پرداخت (۴۵) روز حقوق در قبال هر سال خدمت دولتی تا ده سال و پرداخت یک ماه حقوق در قبال هر سال نسبت به مازاد ده سال خدمت.

ط- بازنیستگی در صورت داشتن حداقل (۲۰) سال خدمت بر اساس سنت خدمت دولتی با تقلیل یک گروه.

ماده ۱۳- منحصرآ مجازات‌های بند (ز)، (ح) و (ط) قابل پژوهش در هیئت تجدیدنظر می‌باشد.

ماده ۱۴- وزراء و بالاترین مقام دستگاه‌های دولتی می‌توانند مجازات‌های بندهای (الف)، (ب)، (ج)،

(د) و (و) را رأساً و بدون مراجعه به هیئت‌های بدوي و تجدیدنظر در مورد کارمندان مختلف اعمال نمایند و اختیار اعمال مجازات‌های بندهای (الف)، (ب) را به معاونین خود و مدیران و رئوسای ادارات

تابعه تفویض کنند.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۶۲/۱۲/۹ کمیسیون مشترک کار و امور اداری و استخدامی و امور قضایی مجلس به منظور رفع ابراد شورا:

ماده ۵- صلاحیت رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان با هیئت بدوي است. آرای این هیئت‌ها در صورتی که علیه متهمن صادر شود و قابل تجدیدنظر باشد و ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ به متهمن توسط وی درخواست تجدیدنظر نشود و با دستور وزیر یا بالاترین مقام اجرایی مؤسسه یا سازمان مربوط اجرا خواهد شد. هرگاه کارمند طرف یک ماه از تاریخ ابلاغ رأی هیئت بدوي درخواست تجدیدنظر نماید هیئت تجدیدنظر مختلف به رسیدگی خواهد بود. آرای هیئت تجدیدنظر قطعی و لازم‌الاجراء می‌باشد.

تبصره- ابلاغ طبق قانون آیین دادرسی مدنی به عمل خواهد آمد.

ماده ۶ ...

ماده ۱۳- منحصرآ مجازات‌های بندهای (ز)، (ح) و (ط) قابل پژوهش در هیئت تجدیدنظر می‌باشد.

ماده ۱۴- وزراء و بالاترین مقام دستگاه‌های دولتی می‌توانند مجازات‌های بندهای (الف)، (ب)، (ج)،

(د) و (و) را رأساً و بدون مراجعه به هیئت‌های بدوي و تجدیدنظر در مورد کارمندان مختلف اعمال

←

۱-۲. نظر شماره ۹۴۸ مورخ ۱۳۶۸/۶/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۲-۱- نظر به اینکه به موجب اصل پنجاه و هفتم قانون اساسی قوای سه‌گانه مملکتی مستقل از یکدیگرند و نظر به اینکه موارد نظارت و مداخله قوه مقننه در قوه مجریه که از طریق مجلس شورای اسلامی اعمال می‌شود در اصول ۷۶، ۸۸ و ۹۰ مشخص است، ماده واحده به اینکه سمت نمایندگی به موجب اصل هشتاد و پنجم قانون اساسی قائم به شخص است و قابل واگذاری به دیگری نیست، و چگونگی بازرسی و نظارت بر حسن جریان امور در دستگاههای اجرایی و قضایی نیز مشخصاً و منحصراً در برخی از اصول قانون اساسی از جمله اصول ۱۵۶، ۱۷۳، ۱۷۴ بیان شده است، ماده واحده به کیفیتی که تنظیم شده مغایر با قانون اساسی است.^(۱)

۱-۳. نظر شماره ۴۱۳۹ مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح قانونی ماده واحده غیرقابل تجدیدنظر بودن احکام صادره هیئت‌های هفت‌نفره و ستاد مرکزی آن در مورد اراضی کشت موقت در مراجع قضایی و ملغی شدن احکام صادره^(۲) مصوب ۱۳۷۱/۱۰/۳۰ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۳-۱- ماده واحده از این جهت که با بند (۱۴) از اصل سوم و اصول ۳۴، ۵۷، ۶۱، ۱۵۶ و ۱۷۳ قانون اساسی مغایر می‌باشد، به تأیید شورای نگهبان نرسید.^(۳)

۱-۴. نظر شماره ۷۵/۲۱/۰۴۴۹ مورخ ۱۳۷۵/۲/۲۶ شورای نگهبان در خصوص طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور و الحقیقی ماده و یک

نمایند و اختیار اعمال مجازات‌های بندهای (الف)، (ب) را به معاونین خود و مدیران و رؤسای ادارات تابعه تفویض کنند.

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۱۷-۱.

۲. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح ابطال احکام صادره دیوان عدالت اداری که برخلاف قانون کشت موقت مصوب ۱۳۶۵/۸/۸ و به نفع مالکین صادر گردیده است» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل سوم، شماره ۱-۳۱-۱.

تبصره به آن مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و اصلاح تبصره (۳) ماده (۳) قانون مقررات استخدامی و اداری سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۳/۲/۱۱^(۱) مصوب ۱۳۷۵/۲/۵ مجلس شورای اسلامی

۱-۴-۱- تبصره ماده (۴)^(۲) در خصوص «شکایات»، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۵-۱. نظر شماره ۱۳۳۳۱/۲۱/۱۲/۱۳۸۰ مورخ ۸۰/۲۱/۳۳۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه اصلاح پارهای از مواد قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت وضعیت مسافری و بارنامه مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۲۴ مصوب ۱۳۸۰ مجلس شورای اسلامی

۱-۵-۱- در پاراگراف اول تبصره (۳) ماده (۲) (ماده ۵ قانون)، از این نظر که تصمیمات مذکوره را نسبت به قطع خدمات یک‌ماهه و یا لغو پروانه، قطعی دانسته و حق اعتراض برای متهم به قوه قضائیه قائل نشده است، خلاف اصول متعدد از جمله اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.^(۴)

۱. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح اصلاح بعضی از مواد قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۰/۷/۱۹ و قانون راجع به مقررات اداری و استخدامی سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۶۳/۲/۱۱» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۲. ماده ۴- تبصره ذیل ماده (۲) این قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:
تبصره- گزارش‌های بازرسی در ارتباط با آئین‌نامه و تصویب‌نامه و بخشنامه و دستورالعمل‌های صادره و شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی که حاکی از تشخیص تخلف در موارد فوق الذکر باشد جهت رسیدگی و صدور رأی به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد. رسیدگی به این‌گونه موارد به طور فوق العاده و خارج از نوبت خواهد بود.

۳. مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۵/۳/۶ مجلس به منظور رفع ابراد شورا:
ماده ۴- تبصره ذیل ماده (۲) این قانون به شرح زیر اصلاح می‌شود:

تبصره- گزارش‌های بازرسی در ارتباط با آئین‌نامه و تصویب‌نامه و بخشنامه و دستورالعمل‌های صادره و شکایات اشخاص حقیقی و حقوقی غیر دولتی که حاکی از تشخیص تخلف در موارد فوق الذکر باشد جهت رسیدگی و صدور رأی به دیوان عدالت اداری ارسال می‌گردد. رسیدگی به این‌گونه موارد به طور فوق العاده و خارج از نوبت خواهد بود.

۴. گفتنی است این لایحه ابتدا با عنوان «لایحه اصلاح قانون الزام شرکت‌ها و مؤسسات ترابری جاده‌ای به استفاده از صورت وضعیت مسافری و بارنامه» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۵. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل ←

**۱-۶. نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۰۰ مورخ ۱۳۸۱/۲/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح
الحاق یک ماده به قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱^(۱) مصوب ۱۳۸۱/۱/۲۱
مجلس شورای اسلامی**

۱-۶-۱- معتبر بودن گزارشات مذکور در تبصره (۲) ماده (۸)^(۲) برای مراجع
قضایی و دستگاههای نظارتی مقرر در قانون اساسی، خلاف اصول ۱۵۶، ۱۷۳، و ۱۷۴
قانون اساسی شناخته شد.

**۱-۷. نظر شماره ۸۱/۳۰/۱۸۲۰ مورخ ۱۳۸۱/۸/۱۵ شورای نگهبان در خصوص طرح
اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران
مصطفی ۱۳۷۵ مصوب ۱۳۸۱/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی**

۱-۷-۱- در تبصره (۲) ماده (۸۲) موضوع ماده (۶۱) مصوبه^(۳) انحصار مراجعه به
دیوان عدالت اداری و حصر در رسیدگی شکلی توسط این دیوان، مغایر اصول ۳۴،
۱۵۶، ۱۵۹، ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

**۱-۸. نظر شماره ۸۲/۳۰/۶۴۲۱ مورخ ۱۳۸۲/۱۱/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح
نظام صنفی کشور^(۴) مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۹ مجلس شورای اسلامی**

۱-۸-۱- تبصره ماده (۲)^(۵) از این جهت که تشخیص هیئت مذکور را لازم الاتباع
دانسته، مغایر با اصول ۶۰ و ۱۳۸ قانون اساسی شناخته شد. همچین اطلاق آن شامل
مواردی مربوط به وظایف مجلس شورای اسلامی و محاکم و دیوان عدالت اداری نیز

→

سی و چهارم، شماره ۱۴-۱.

۱. گفتنی است این طرح، ابتدا با عنوان «طرح الحاق یک ماده و تبصره به قانون دیوان محاسبات کشور

مصطفی ۱۳۶۱ به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل
یکصد و پنجم و ششم، شماره ۱-۳۶-۱.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل
سی و چهارم، شماره ۱-۱۵-۱.

۴. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح نظام صنفی» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن،
هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۵. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل
هشتاد و پنجم، شماره ۱-۸۷-۱.

می‌گردد، مغایر اصول ۱۵۶ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۹-۱. نظر شماره ۱۳۸۳/۳/۳۰/۷۴۶۶ مورخ ۸۳/۳۰/۱۳۸۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۳ مجلس شورای اسلامی

۱-۹-۱-۱- ماده (۱۶۱)^(۱) از این نظر که موجب خلط وظایف قوای سه‌گانه و نقض وظایفی است که طبق قانون اساسی بر عهده نهادهای غیر وابسته به قوه مجریه گذشته شده است، مغایر اصول ۵۴، ۵۵ و ۵۷ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۰-۱. نظر شماره ۱۳۸۴/۱۰/۱۹ مورخ ۸۴/۳۰/۱۴۳۰۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۴/۹/۲۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۰-۱-۱- ماده (۱)^(۲) از این نظر که شمول عبارت ذکر شده اعم از اصل ۱۷۳ قانون اساسی است، به لحاظ توسعه آن به بیش از موارد مذکور، مغایر این اصل شناخته شد.

۱-۱۰-۱-۲- اطلاق بندهای (۱)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) ماده (۱۳)،^(۳) چون شامل

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل پنجم و چهارم، شماره ۱-۳-۱.

۲. ماده ۱- در اجرای اصل یکصد و هفتاد و سوم (۱۷۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به منظور رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین و ادارات و آئین‌نامه‌های خلاف قانون یا شرعاً یا خارج از حدود اختیارات مقام تصویب‌کننده، دیوان عدالت اداری زیر نظر رئیس قوه قضائیه تشکیل می‌شود.

مصطفی اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۵/۱/۱۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا: در سطر بالا بعد از عبارت «و آئین‌نامه‌های» کلمه «دولتی» اضافه شد.

۳. ماده ۱۳- حدود صلاحیت و اختیارات شعب دیوان به قرار ذیل است:

۱- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اقدامات و تصمیمات واحدهای اداری قوای سه‌گانه و نیروهای نظامی و انتظامی، مؤسسات و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها، نهادها و مؤسسات عمومی احصاء شده در «قانون فهرست نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی و اصلاحات بعدی آن».

۲- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اقدامات و تصمیمات و آراء قطعی مراجع اختصاصی اداری اعم از هیئت‌ها و شوراهای و کمیسیون‌ها و دادگاههای اداری و انتظامی و کمیته‌های انضباطی و نظایر آنها، از حیث نقض قوانین و مقررات یا مخالفت با آن.

- ۳- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات قضات، اعضای هیئت‌های علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، مشمولین «قانون استخدام کشوری» و سایر مستخدمین واحدها و مؤسسات مذکور در بند (۱) این ماده و همچنین مستخدمین مؤسسه‌تی که شمول این قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است اعم از لشکری و کشوری، نسبت به اقدامات و تصمیمات متخذه از سوی واحدها و مؤسسات مذکور، از حیث تضییع حقوق استخدامی.
- ۴- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به اقدامات و تصمیمات مأمورین واحدها و مؤسسات دولتی و عمومی مذکور در بندهای (۱)، (۲) و (۳) این ماده، صرفاً در رابطه با امور راجع به وظایف و مسئولیت‌های قانونی مربوط به آنان.
- ۵- رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به خودداری واحدها و مؤسسات دولتی و عمومی و مراجع اختصاصی اداری یا مأمورین آنها به شرح مذکور در بندهای قبلی این ماده، از انجام وظایف و مسئولیت‌های قانونی مربوطه که موجب تضییع حقوق آنان شده باشد.
- ۶- رسیدگی به شکایات راجع به تصمیمات و مصوبات و آرای قطعی دانشگاه آزاد اسلامی و سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی غیرانتفاعی به استثنای مواردی از قبیل ممیزی، ارزیابی علمی و نقل و انتقالات دانشجویی، هیئت‌های حل اختلاف قانون شوراهای اسلامی و سازمان‌های اداری حرفة‌ای از قبیل سازمان نظام پزشکی و سازمان نظام مهندسی.
- تبصره - ۱ ...

تصویب اصلاحی مورخ ۱۳۸۵/۱/۱۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

[در خصوص بندهای (۱)، (۳)، (۴)، (۵) و (۶) ماده (۱۳)، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده است]

نظر شماره ۱۴۹۲۸/۸۵/۳۰ مورخ ۱۳۸۵/۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۱/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

ایراد بند (۲) شورای نگهبان در مورد بندهای (۱)، (۳)، (۴) و (۵) ماده (۱۳) و نیز بند (۶) این ماده، علی‌رغم اصلاح به عمل آمده کماکان به قوت خود باقی است.

تصویب اصلاحی مورخ ۱۳۸۵/۳/۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

- بند (۱) ماده (۱۳) عیناً به تصویب رسید.
- بند (۲) ماده (۱۳) عیناً به تصویب رسید.
- بند (۴) ماده (۱۳) عیناً به تصویب رسید.
- بند (۵) ماده (۱۳) عیناً به تصویب رسید.
- بند (۶) ماده (۱۳) عیناً به تصویب رسید.

نظر شماره ۱۵۸۸۴/۱۰/۳۰ مورخ ۱۳۸۵/۴/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۳/۹ مجلس شورای اسلامی:

... در سایر موارد که اصلاح به عمل نیامده، اشکال قبلی شورا کماکان به قوت خود باقی است. با عنایت به اظهار نظر شماره ۱۰/۳۰/۱۵۸۸۴ مورخ ۱۳۸۵/۴/۱ شورای نگهبان نسبت به این تصویب و با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه خویش، این مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

تصویب مورخ ۱۳۸۵/۹/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

اقدامات و تصمیمات واحدهای عمومی غیردولتی نیز می‌شوند، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱۰-۳-۱- ماده (۱۵) و تبصره آن^(۱) از جهت توسعه صلاحیت دیوان عدالت

→

ماده (۱۱) قانون دیوان عدالت اداری مصوب یکشنبه چهارم بهمن ماه یکهزار و سیصد و شصت مجلس شورای اسلامی (قانون فعلی) به استثنای بند (پ) جزء یک آن، با اصلاحاتی به شرح زیر جایگزین ماده (۱۳) مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۹ مجلس شورای اسلامی می‌گردد.

صلاحیت و حدود اختیارات دیوان به قرار زیر است:

۱- رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی از:

الف- تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی اعم از وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها و تشکیلات و نهادهای انقلابی و مؤسسات وابسته به آنها.

ب- تصمیمات و اقدامات مأمورین واحدهای مذکور در بند (الف) در امور راجع به وظایف آنها.

۲- رسیدگی به اعتراضات و شکایات از آراء و تصمیمات قطعی دادگاه‌های اداری، هیئت‌های بازرسی و کمیسیون‌هایی مانند کمیسیون‌های مالیاتی، شورای کارگاه، هیئت حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون موضع ماده (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها، کمیسیون موضع ماده (۵۶) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و منابع طبیعی و اصلاحات بعدی آن منحصر از حیث نقض قوانین و مقررات یا مخالفت با آنها.

۳- رسیدگی به شکایات قضاط و مشمولین قانون استخدام کشوری و سایر مستخدمین واحدهای مؤسسات مذکور در بند یک و مستخدمین مؤسساتی که شمول این قانون نسبت به آنها محتاج ذکر نام است اعم از لشکری و کشوری از حیث تضییع حقوق استخدامی.

تبصره ۱- تعیین میزان خسارت وارده از ناحیه مؤسسات و اشخاص مذکور در بندهای یک و دو این ماده پس از تصدیق دیوان به عهده دادگاه عمومی است.

تبصره ۲- تصمیمات و آراء دادگاه‌های و سایر مراجع قضایی دادگستری و نظامی و دادگاه‌های انتظامی قضاط دادگستری و نیروهای مسلح قابل شکایت در دیوان عدالت اداری نمی‌باشد.

۱. ماده ۱۵- در صورتی که شاکی مدعی ورود خسارتی از ناحیه اشخاص یا مراجع مذکور در ماده (۱۳) گردد و دیوان صلاحیت رسیدگی به اصل شکایت را داشته باشد، شعبه دیوان پس از بررسی دلایل طرفین و احراز ورود خسارت، میزان خسارت را مشخص نموده و حکم به جبران آن صادر می‌نماید.

تبصره- شعب دیوان در رسیدگی به این موارد در حکم شعب حقوقی دادگستری می‌باشد و تشریفات رسیدگی در این قسمت از قبیل هزینه دادرسی و شرایط تجدیدنظرخواهی از سوی ذی نفع، مطابق مقررات قانون آینین دادرسی مدنی می‌باشد. شعب تشخیص نیز در رسیدگی به تجدیدنظرخواهی موضوع این ماده حسب مورد، در حکم شعب تجدیدنظر استان یا شعب دیوان عالی کشور می‌باشد.

مصطفوی اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۵/۱/۱۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده (۱۵) حذف گردید.

اداری، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱۰-۴- بند (۱) ماده (۲۰)^(۱) بر اساس اشکال ماده (۱)، به جهت توسعه

۱. ماده ۲۰- حدود صلاحیت و اختیارات هیئت عمومی دیوان به شرح زیر است:

۱- رسیدگی به اعتراض اشخاص حقیقی یا حقوقی نسبت به تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و تصمیمات اداری و سایر مقررات و نظام‌نامه‌های صادره از قوای سه‌گانه، نهادها و مؤسسات عمومی غیردولتی از حیث مخالفت مدلول آنها با احکام شرع و یا مغایرت آنها با قانون اساسی یا عادی و یا خارج بودن آنها از حدود اختیارات مرجع تصویب‌کننده.

۲- ...

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۵/۱/۱۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

- در سطر بالا بعد از عبارت «تصمیمات اداری»، عبارت «و سایر مقررات و نظام‌نامه‌های» حذف گردید.

- تبصره زیر به ماده (۲۰) الحق گردید:

تبصره- رسیدگی به تصمیمات قضائی قوه قضائیه و مصوبات و تصمیمات شورای نگهبان قانون اساسی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان، شورای عالی امنیت ملی و شورای عالی انقلاب فرهنگی از شمول این ماده خارج است.

نظر شماره ۱۴۹۲۸/۱۴۵۳۰ مورخ ۱۳۸۵/۱/۲۴ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۱/۱۵ مجلس شورای اسلامی:

ایراد بند (۵) شورای نگهبان در مورد بند (۱) ماده (۲۰)، علی‌رغم اضافه شدن تبصره، کماکان به قوت خود باقی است.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۵/۳/۹ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده (۲۰) عیناً به تصویب رسید.

نظر شماره ۱۵۸۸۴/۱۵۸۸۰ مورخ ۱۳۸۵/۴/۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۳/۹ مجلس شورای اسلامی:

... در سایر موارد که اصلاح به عمل نیامده، اشکال قبلی شورا کماکان به قوت خود باقی است.

با عنایت به اظهار نظر شماره ۱۵۸۸۴/۱۵۸۸۰ مورخ ۱۳۸۵/۴/۱ شورای نگهبان نسبت به این مصوبه و با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه خویش، این مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۹/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

بند (پ) جزء یک ماده (۱۱) قانون فعلی دیوان عدالت اداری به شرح ذیل جایگزین بند (۱) ماده (۲۰) مصوبه مورخ ۱۳۸۵/۳/۹ مجلس شورای اسلامی می‌گردد.

رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی و حقوقی از: آیین‌نامه‌ها و سایر نظمات و مقررات دولتی و شهرداری‌ها از حیث مخالفت مدلول آنها با قانون و احراق حقوق اشخاص در مواردی که تصمیمات یا اقدامات یا مقررات مذکور به علت برخلاف قانون بودن آن و یا عدم صلاحیت مرجع مربوط یا تجاوز یا سوء استفاده از اختیارات یا تخلف در اجرای قوانین و مقررات یا خودداری از انجام وظایفی که موجب تضییع حقوق اشخاص می‌شود.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌ها به قوای دیگر غیر از قوه مجریه و نیز تسری آن به مؤسیات عمومی غیردولتی، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱۱-۱. نظر شماره ۸۵/۳۰/۲۰۷۴۹ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۱۳ شورای نگهبان در خصوص لایحه مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۱۳ کمیسیون مشترک رسیدگی به لایحه مدیریت خدمات کشوری مجلس شورای اسلامی

۱-۱۱-۱-۱- تبصره (۲) ماده (۹۵)،^(۱) مغایر اصول ۳۴ و ۱۷۳ قانون اساسی است.
 ۱-۱۱-۱-۲- قسمت اخیر ماده (۹۶)^(۲) که اثبات اهمال را بدون حکم محکمه احراز شده تلقی و برای آن مجازات تعیین نموده است، مغایر اصول ۳۴ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱۲-۱. نظر شماره ۸۹/۳۰/۳۸۰۳۶ مورخ ۱۳۸۹/۲/۴ شورای نگهبان در خصوص طرح تعیین تکلیف چاههای آب فاقد پروانه بهره‌برداری^(۳) مصوب ۱۳۸۹/۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۲-۱-۱- اطلاق تبصره (۵) ماده واحده^(۴) که شامل اختلافات اشخاص علیه یکدیگر و دولت علیه اشخاص نیز می‌گردد، مغایر اصول ۱۵۶، ۱۵۹ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱۳-۱. نظر شماره ۸۹/۳۰/۴۰۹۶۸ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۶ شورای نگهبان در خصوص لایحه برنامه پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۰-۱۳۹۴)،^(۵) مصوب ۱۳۸۹/۹/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل سی و چهارم، شماره ۱-۱۸-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل سی و چهارم، شماره ۱-۱۸-۲.

۳. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح تعیین تکلیف چاههای آب قدیمی فاقد پروانه بهره‌برداری» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و پنجاه و ششم، شماره ۱-۶۶-۱.

۵. گفتنی است این لایحه ابتدا با عنوان «لایحه برنامه پنج ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۹-۱۳۹۳)» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۱-۱۳-۱- در ماده (۱۹۶)،^(۱) تشکیل شورای دستگاه‌های نظارتی کشور، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۷۶، ۶۰ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۴-۱. نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۲۴۳۱ و نظر شماره ۹۰/۳۰/۱۳۹۰/۴۲۴۳۱ مورخ ۹۰/۳۰/۱۳۹۰/۴۲۴۳۱ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات و آینین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۰/۱/۳۰ کمیسیون قضایی و حقوقی^(۲) مجلس شورای اسلامی و مصوب ۹۰/۵/۲ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۴-۱- در جزء‌های (۱) و (۲) بند (۱) ماده (۱۰)،^(۳) اطلاق عبارت « مؤسسات

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و چهارم، شماره ۱-۴-۱.

۲. گفتنی است این لایحه ابتدا طبق اصل ۸۵ قانون اساسی به تصویب کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی رسید و مجلس با اجرای آزمایشی آن به مدت سه سال موافقت نمود، لیکن این مصوبه از طرف شورای نگهبان با ایراد اصل ۸۵ قانون اساسی مواجه گردید که بر همین اساس، این لایحه با طرح در صحن علنی مجلس در تاریخ ۱۳۹۰/۸/۸ به تصویب نمایندگان مجلس رسید.

۳. ماده ۱۰- صلاحیت و حدود اختیارات دیوان به قرار زیر است:

۱- رسیدگی به شکایات و تظلمات و اعتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی از:

الف- تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی اعم از وزارت‌خانه‌ها، سازمان‌ها، مؤسسات، شرکت‌های دولتی، مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه مؤسسات وابسته به آنها و سایر دستگاه‌هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است.

ب- تصمیمات و اقدامات مأموران واحدهای مذکور در بند (الف) در اموری که راجع به وظایف آنها است.

۲- رسیدگی به اعتراضات و شکایات از آراء و تصمیمات قطعی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و کمیسیون‌هایی مانند کمیسیون‌های مالیاتی، هیئت حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون موضوع ماده (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها از حیث نقض قوانین و مقررات یا مخالفت با آنها

۳- رسیدگی به شکایات مشمولان قانون مدیریت خدمات کشوری و سایر مستخدمان، نهادها و مؤسسات مذکور در ماده (۱۱۷) قانون فرق‌الذکر و مستخدمان مؤسسه‌ای که شمول این قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است اعم از لشکری و کشوری از حیث تضییع حقوق استخدامی.

تبصره ۱- تعیین میزان خسارات واردہ از ناحیه مؤسسات و اشخاص مذکور در بندهای (۱) و (۲) این ماده پس از احراز تخلف ضمن صدور رأی در دیوان با دادگاه عمومی است.

تبصره ۲- تصمیمات و آراء دادگاه‌ها و سایر مراجع قضایی دادگستری و سازمان قضایی نیروهای مسلح و دادگاه‌های انتظامی قضات دادگستری قابل شکایت در دیوان عدالت اداری نیست.

مصطفویه اصلاحی مورخ ۱۳۹۰/۸/۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

→

بند (۱) ماده (۱۰) به شرح ذیل اصلاح می‌گردد:

۱- رسیدگی به شکایات و تظلمات و انتراضات اشخاص حقیقی یا حقوقی از:

الف- تصمیمات و اقدامات دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۷/۸

ب- تصمیمات و اقدامات مأموران دستگاه‌های اجرایی مذکور در بند (الف) راجع به وظایف آنها.

نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۴۴۷۷ مورخ ۱۳۹۰/۸/۱۹ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات و آین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۰/۸/۸ مجلس شورای اسلامی:

علی‌رغم اصلاح به عمل آمده، ایراد بند (۳) قبلی این شورا [= ایراد مذکور در بند شماره ۱۴-۱ فرق الذکر] در خصوص جزء‌های (۱) و (۲) بند (۱) ماده (۱۰)، کماکان به قوت خود باقی است.

مصطفی‌الصلاحی مورخ ۱۳۹۰/۹/۲۲ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

مجلس بر مصوبی قبلی خود در مورد بند (۱) ماده (۱۰) اصرار نمود.

نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۴۹۶۵ مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه تشکیلات و آین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۰/۹/۲۲ مجلس شورای اسلامی:

ایرادات قبلی این شورا، کماکان به قوت خود باقی است.

با عنایت به اظهار نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۴۹۶۵ مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۷ شورای نگهبان نسبت به این مصوبه و با توجه به اصرار مجلس بر مصوبی خویش، این مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

مصطفی‌الصلاحی مورخ ۱۳۹۲/۳/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

ماده (۱۳) قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۹/۲۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام، با اصلاحاتی به شرح ذیل به عنوان ماده (۱۰)، جایگزین مصوبی مجلس گردید:

ماده ۱۰- صلاحیت و حدود اختیارات دیوان به قرار زیر است:

۱- رسیدگی به شکایات و تظلمات اشخاص حقیقی یا حقوقی از:

الف- تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی اعم از وزارت‌خانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسه‌ها و شرکت‌های دولتی، شهرداری‌ها و سازمان تأمین اجتماعی و تشکیلات و نهادهای انقلابی و مؤسسه‌های وابسته به آنها

ب- تصمیمات و اقدامات مأموران واحدهای مذکور در بند (الف) در امور راجع به وظایف آنها

۲- رسیدگی به انتراضات و شکایات از آراء و تصمیمات قطعی هیئت‌های رسیدگی به تخلفات اداری و کمیسیون‌هایی مانند کمیسیون‌های مالیاتی، هیئت‌های حل اختلاف کارگر و کارفرما، کمیسیون موضوع

ماده (۱۰۰) قانون شهرداری‌ها منحصر از حیث نقض قوانین و مقررات یا مخالفت با آنها

۳- رسیدگی به شکایات قضات و مشمولین قانون مدیریت خدمات کشوری و سایر مستخدمان واحدها و مؤسسه‌های مذکور در بند (۱) و مستخدمان مؤسسه‌ای که شمول این قانون بر آنها محتاج ذکر نام است

اعم از لشکری و کشوری از حیث تضییع حقوق استخدامی

تبصره ۱- تعیین میزان خسارت وارده از ناحیه مؤسسه‌ها و اشخاص مذکور در بندانهای (۱) و (۲) این

ماده پس از صدور رأی در دیوان بر وقوع تخلف با دادگاه عمومی است.

تبصره ۲- تصمیمات و آراء دادگاه‌ها و سایر مراجع قضایی دادگستری و نظامی و دادگاه‌های انتظامی قضات دادگستری و نیروهای مسلح قابل شکایت در دیوان عدالت اداری نمی‌باشد.

و نهادهای عمومی غیردولتی و کلیه مؤسسات وابسته به آنها و سایر دستگاههایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر یا تصریح نام است» نسبت به مواردی که شامل دستگاههای غیردولتی می‌شود، مغایر اصل ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۴-۲- ماده (۶۲)^(۱) علاوه بر وجود همان ایراد قبلی این شورا موضوع نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۲۳۰ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۸،^(۲) مغایر اصول ۵۷، ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۴-۳- ماده (۱۳)^(۳) علاوه بر وجود همان ایراد قبلی این شورا موضوع نامه شماره ۸۹/۳۰/۴۱۲۳۰ مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۲۸،^(۴) مغایر اصول ۱۷۰ و ۱۷۳ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۵-۱. نظر شماره ۹۲/۳۰/۵۲۰۹۲ مورخ ۹۲/۸/۵ شورای نگهبان در خصوص طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراها، مجتمع و سایر هیئت‌ها^(۵) مصوب ۱۳۹۲/۷/۱۷ مجلس شورای اسلامی در ماده (۷)،^(۶) تشکیل شورای دستگاههای نظارتی، همان‌طور که قبل از جمله در خصوص ماده (۱۹۶) قانون برنامه پنجم ساله پنجم توسعه اعلام گردیده، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۶۱، ۷۶، ۸۷ و ۹۰ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۱۶. نظر شماره ۹۳/۱۰۲/۸۴۸ مورخ ۱۳۹۳/۳/۵ شورای نگهبان در خصوص

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و هفتم، شماره ۱-۹۲-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل هشتم و پنجم، شماره ۱-۱۴۰-۱.

۳. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل یکصد و هفتادم، شماره ۱-۴-۱.

۴. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل هشتم و پنجم، شماره ۱-۱۴۰-۱.

۵ گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح اصلاح قوانین نحوه معرفی، انتخاب و فعالیت ناظرین و ساماندهی امور نظارتی مجلس شورای اسلامی» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۶ برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و چهارم، شماره ۱-۵-۱.

طرح اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور^(۱) مصوب ۱۳۹۳/۲/۱۷ مجلس شورای اسلامی

۱-۱۶-۱- در بند (ب) ماده (۱۱) اصلاحی موضوع ماده (۹)^(۲) واگذاری ایجاد هماهنگی های لازم، مستمر و منظم به سازمان بازرسی کل کشور، همان طور که قبلاً در موارد مشابه از جمله در خصوص ماده (۷) طرح عضویت و لغو عضویت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در برخی از شوراهای عالی، شوراهای مجامع و سایر هیئت ها و ماده (۱۹۶) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه اعلام گردیده، مغایر اصول ۵۴، ۵۵، ۶۰، ۷۶ و ۹۰ و بند (۳) اصل ۱۵۶ و اصول ۱۶۱، ۱۷۳ و ۱۷۴ قانون اساسی شناخته شد.

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۴-۱. نظر شماره ۷۷۷ ۱۳۷۴/۶/۱۱ شورای نگهبان در پاسخ به درخواست نماینده ولی فقیه و سپریست سازمان اوقاف و امور خیریه نسبت به اعلام نظر فقهای شورای نگهبان در خصوص انصراف قانون ملی شدن آب و توزیع عادلانه آب نسبت به منابع آب موقوفه

شماره: ۴۰/۴۱۸

تاریخ: ۱۳۷۴/۴/۲۰

حضرت آیت الله جنتی

دبير محترم شورای نگهبان

سلام عليکم

احتراماً همان طور که خاطر عالی و فقهای محترم شورای نگهبان مستحضر است در

۱. گفتنی است این طرح، ابتدا با عنوان «طرح دائمی شدن قانون اصلاح موادی از قانون تشکیل سازمان بازرسی کل کشور مصوب ۱۳۸۷^(۳)» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر گرده است.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجم و چهارم، شماره ۱-۶-۱.

رژیم گذشته در مورد منابع آب‌های زیرزمینی، قانون ملی شدن آب تصویب شد و پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز قانون توزیع عادلانه آب به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. از طرف دیگر وقفنامه‌های متعددی از دیرباز توسط اشخاص خیر و نیکوکار باقی مانده که منابع مختلف آب را از قبیل قنوات و چاه و چشممه‌ساز برای امور عام‌المنفعه و خیریه وقف نموده‌اند و در سال‌های متتمدی از این منابع در جهت اجرای نیات واقفین استفاده شده و می‌شود، با آنکه در قوانین مذکور صرحتاً از موقوفات نام برد نشده و ظاهراً این مقررات، منصرف از موقوفات است و تنها شامل منابع آب متعلق به اشخاص می‌شود ولی وزارت محترم نیرو متأسفانه به نامه‌ها و مکاتبات فی‌مابین توجه لازم مبذول نداشته و تا کنون تفاوت وقف و ملک را ملحوظ نداشته‌اند و به خصوص به این مطلب اساسی نیز عطف توجه نمی‌نمایند که پس از پیروزی انقلاب اسلامی قانون ابطال استاد و فروشن رقبات، آب و اراضی موقوفه که در دو نوبت یعنی ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ و ۱۳۷۱/۱۱/۲۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای محترم نگهبان رسیده است، در این جهت تدوین و تصویب و اجراء شده که منابع آب موقوفه نیز کماکان در وقفیت باقی بوده و طبق مفاد وقفنامه‌ها و سیره جاریه نسبت به آنها عمل شود و ماده (۱۳) آیین‌نامه اجرایی این قانون نیز در همین راستا به تصویب رسیده است.

با عنایت به اینکه اگر قرار باشد مقررات مربوط به منابع آب خصوصی نسبت به منابع آب موقوفه به صورت واحد و بدون در نظر گرفتن تفاوت وقف و ملک، تسری داده شود مفاد وقفنامه‌های مربوط به منابع آب عملاً فاقد اثر شده و بدون هیچ‌گونه جهت و وجهه شرعی موجبات از میان رفتن این‌گونه موقوفات را فراهم می‌سازد، لازم دید مراتب را به استحضار جناب عالی برساند تا بررسی فقهای محترم شورای نگهبان در خصوص انصراف قانون ملی شدن آب و توزیع عادلانه آب نسبت به منابع آب موقوفه اعلام نظر و نتیجه را به این سازمان ابلاغ فرمایند.

سید مهدی امام جمارانی

نماینده ولی فقیه و سرپرست

سازمان اوقاف و امور خیریه

شماره: ۷۷۷

تاریخ: ۱۳۷۴/۶/۱۱

نماینده محترم ولی فقیه و سرپرست سازمان اوقاف و امور خیریه

با سلام

عطاف به نامه شماره ۴۱۰/۴۱۸ مورخ ۱۳۷۴/۴/۲۰ اشعار می‌دارد:

«مشمول و عدم مشمول قانون ملی شدن آب و توزیع عادلانه آب به تفسیر قانون عادی مربوط می‌شود که به استناد اصل ۷۳ قانون اساسی در صلاحیت مجلس شورای اسلامی است و چنانچه به ماده (۱۳) آیین‌نامه استنادی ایرادی داشته باشد از طریق دیوان عدالت اداری اقدام خواهند فرمود.»

قائم مقام دیر شورای نگهبان

احمد علیزاده

۵- تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان

۱- تذکر شماره ... مورخ ... (۱۳۶۰/۹/۱۰)^(۱) شورای نگهبان به رئیس جمهور پیرامون لزوم تطبیق کامل کلیه نهادها و سازمان‌های دولتی با چارچوب مقرر در قانون اساسی، در جهت فراهم شدن امکان نظارت دستگاه‌های نظارتی از جمله دیوان عدالت اداری بر آنها و مشخص شدن حدود مداخلات و مسئولیت‌های هر یک از نهادها

آذرماه ۱۳۶۰

حضرت حجت‌الاسلام آقای حاج سید علی خامنه‌ای رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران دامت افاضاته

با عرض سلام و مسئلت مزید توفیقات جناب عالی، نظر به مسئولیت خطیری که طبق اصل ۱۱۳ قانون اساسی، رئیس جمهوری اسلامی در اجرای قانون اساسی و تنظیم روابط قوای سه‌گانه به عهده دارد و نظر به اهمیت و تأثیری که اجراء قانون اساسی و استقرار جمهوری اسلامی و جلب اعتماد عموم و آسیب‌ناپذیری نظام از خطرات احتمالی فعلی و مخصوصاً آینده دارد و با توجه به اینکه بیش از دو سال از تصویب قانون اساسی گذشته و هنوز جریان امور کشور خصوصاً تشکیلات قوه

۱. نظر مزبور، بدون شماره و بدون ذکر روز ارسال نظر، در مستندات مربوط ضبط شده است.

مجریه با قانون اساسی تطبیق کامل نیافته است، اینجانب این (اعضای شورای نگهبان) با جلب توجه جناب عالی به نکات ذیل انتظار داریم در اجرای اصول قانون اساسی بالخصوص اصولی که با قوه مجریه ارتباط دارد، که جناب عالی در رأس آن قرار دارید، اقدامات لازم را بفرمایید.

به نظر شورای نگهبان، قانون اساسی نقشه کلی و کل نقشه امور کشور است که کلیه نهادها و ارگانها و بنیادها و سازمانها و شوراهها و ادارات و هر جریانی که معمولاً در اختیار حکومت‌ها و نظامات قرار دارد باید با قانون اساسی منطبق باشد و در همان محدوده‌ای که قانون اساسی تعیین کرده است شکل بگیرند و چنانچه در خارج از آن باشند، هرچند با دولت هماهنگی کنند، قانونی نخواهند بود. بنابراین در ارتباط با قوه مجریه و امور اجرایی، غیر از وزارت‌خانه‌ها و نهادهای مذکور در قانون اساسی، سازمان‌ها و نهادهایی که قبیل از انقلاب وجود داشته یا بعد از انقلاب به وجود آمده باشند، در صورتی که از بودجه دولت استفاده می‌نمایند یا اموال عمومی را که از ید غاصبان استنقاذ^(۱) شده در اختیار دارند، باید یا حذف شوند و یا در صورت لزوم ادامه کار آنها یا به وزارت‌خانه‌ای که مناسب باشند ضمیمه شوند و یا اگر ضرورت دارد وزارت‌خانه‌ای برای آنها تأسیس گردد که به هر صورت، داخل در دولت و قوه مجریه و تشکیل وزارت‌خانه مستقل یا اداره وزارت‌خانه تحت ریاست رئیس جمهوری اسلامی باشند. درحال حاضر بسیاری از نارسایی‌ها و بلکه نگرانی‌ها و نارضایتی‌ها از عدم تمرکز نهادهای بعد از انقلاب در قانون اساسی و استقلال آنها از دولت و تشکیل ستادها و هیئت‌های اجرایی به صورت غیرقانونی است. البته این به آن معنی نیست که نهادهای انقلابی بد عمل کرده‌اند یا وجودشان در آینده و جزء تشکیلات کل قوه مجریه لازم نیست و یا اینکه افرادی که در رأس آنها قرار گرفته‌اند شایستگی لازم را ندارند، بلکه مقصود این است که هرکدام از این نهادها و سازمان‌ها که از برکت انقلاب اسلامی تأسیس شده‌اند با توجه به نقشی که در پیشبرد انقلاب داشته‌اند احالت قانونی یافته و هم ادامه کار آنها تضمین شود و هم مستقیماً تحت نظر وزیر مربوط و دولت قرار بگیرند و در نهایت مثل سایر وزارت‌خانه‌ها و ادارات تابعه آنها مسئول

۱. استنقاذ: از دست کسی گرفتن، خلع ید نمودن.

مجلس شورای اسلامی باشند و احياناً هم خودسرانه یا بدون ضابطه قانونی اقدام نشود و برای خودشان و مردم سردرگمی ایجاد نکنند و قانون اساسی معیار بازسازی کشور شود و همه نسبت به آن احساس مسئولیت و تعهد نمایند و بالاخره نظام جمهوری اسلامی مستحکم شده و در معرض تزلزل قرار نگیرد. بدینهی است نظری که آقای نخست وزیر اعلام کرده‌اند که جهت هماهنگ‌شدن نهادها با دولت معاونی معین نمایند، مفهومش وجود نهادهای اجرایی در خارج از دولت و قوه مجریه است و با قانون اساسی مغایرت دارد، مگر اینکه مقصود این باشد که معاون مذکور مطالعات لازم را برای حذف یا اثبات نهادها به صورت ادغام در وزارت‌خانه‌ها یا تأسیس وزارت‌خانه جدید و مستقل انجام دهد. سازمان‌هایی که تحت نظر نخست وزیر یا وزیر مشاور است نیز باید حذف شود و یا مستقل وزارت‌خانه‌ای پیدا کند و یا به صورت یکی از ادارات تابعه وزارت‌خانه‌ها درآید.

به نظر می‌رسد این نکات به وضوح از قانون اساسی استفاده می‌شود:

اولاً از اصل ۶۰ استفاده می‌شود، اعمال قوه مجریه از طریق رئیس جمهور و نخست وزیر و وزرا است. چنانچه یک سازمان یا نهاد مستقل باشد و از غیر این طریق وارد عملیات اجرایی شود با این اصل مغایرت دارد و چنانچه یک سازمان یا نهاد را نمی‌توان جزء سازمان ریاست جمهوری قرار داد، جزء سازمان نخست وزیری نیز قرار داده نمی‌شود و با مفهوم این در سازمان مغایرت دارد و مثل این است که سازمان خط آهن یا آبرسانی را ضمیمه وزارت دادگستری سازند. مفهوم اصل ۶۰ این است که در اعمال قوه مجریه، رئیس جمهور و نخست وزیر و وزرا به ترتیب دخالت دارند؛ رئیس جمهور با پیشنهاد نخست وزیر و تصویب وزرا و دستور اجرای قانون و سایر وظایف مقرر در قانون اساسی دخالت خود را اعمال می‌نمایند و نخست وزیر با پیشنهاد وزرا به رئیس جمهور و مجلس و انجام سایر وظایف مقرره در اعمال قوه مجریه دخالت می‌کند.

ثانیاً از اصل ۱۳۴ استفاده می‌شود که نخست وزیر با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌نماید، بنابراین ضمیمه شدن یک نهاد یا سازمان به نخست وزیری و قرار گرفتن آن در تحت نظر مستقیم نخست وزیر بدون همکاری وزیران و بدون بودن آنها در جریان اجراء قانون، با اصل ۱۳۴ مغایرت دارد.

ثالثاً در اصل ۸۸ پیش‌بینی شده که هر نماینده‌ای می‌تواند در هر مورد از وزیر

مسئول آن سؤال نماید و مسئله سؤال از نخست وزیر مطرح نیست و این پیش‌بینی برای این است که نماینده بتواند درباره تمام امور اجرایی از وزیر مسئول آن سؤال نماید، و اگر بنا باشد سازمان‌ها و نهادها مستقل باشند یا تحت نظر نخست وزیر یا در نخست وزیری ادغام و بخش مهم امور اجرایی بدون گذشتن از کanal وزرا به اجرا بررسد، سؤال از این گونه امور برای نمایندگان امکان قانونی نخواهد داشت.

رابعاً از اصل ۱۳۳ استفاده می‌شود که مسئولین سازمان‌های مختلف و مستقل اجرایی و دولتی، وزرا می‌باشند و باید به تصویب رئیس جمهور معین و از مجلس رأی اعتماد بگیرند؛ در حالی که اگر سازمانی تحت نظر نخست وزیری قرار گرفت و مثلاً گفته شد سازمان اوقاف یا شورای عالی قضایی یا مخابرات تحت نظر نخست وزیری است، نخست وزیر بدون تصویب رئیس جمهور و رأی اعتماد مجلس برای آن رئیس معین خواهد نمود و بالاخره اگر این وضعیت را قانونی فرض کنیم باید ادغام بسیاری از وزارت‌خانه‌ها را در نخست وزیری قانونی بدانیم، در حالی که از اصول متعدد مبحث نخست وزیر و وزرا مثل اصل ۱۳۳، ۱۳۶، ۱۳۷ کاملاً معلوم می‌شود که نخست وزیر باید کارهای اجرایی را از طریق وزرا که حتی عزل و نصب یک نفر از آنها باید با تصویب رئیس جمهور باشد و برای وزیر جدید از مجلس رأی اعتماد بگیرد، انجام دهد. بدیهی است که اگر سازمانی حتی از نخست وزیری مستقل باشد به طریق اولی وضعش مغایر با این اصول می‌باشد.

خامساً اصل ۱۴۱ نیز در تطبیق سازمان‌ها با قانون اساسی باید کاملاً ملاحظه و رعایت شود که اگر سازمانی بدون اینکه ضمیمه وزارت‌خانه‌ای شود تحت نظر وزیران وزارت‌خانه قرار بگیرد که شخص واحد وزیر و رئیس باشد، با این اصل ۱۴۱ مغایر می‌باشد و بنابراین حتی قراردادن سازمانی تحت نظر وزیر مشاور، مغایر با قانون اساسی است؛ زیرا اگر وزیر مشاوری، شغل است با ریاست یک سازمان یا بیشتر، اشکال دو شغلی پیش می‌آید و اگر شغل نیست، چرا وزرای مشاور از بیت‌المال حقوق دریافت می‌نمایند.

در خاتمه با تذکر به این نکات و اعتماد به بیش و آگاهی جناب عالی، انتظار این است که ترتیبی داده شود که کلیه سازمان‌ها و نهادها و شوراهای انجمن‌ها با قانون اساسی تطبیق یابند تا همه سازمان‌ها در حد واحد تحت نظر وزرای مسئول قرار

گرفته و امکان نظارت مجلس بر همه امور فراهم شود و هم برای دیوان عدالت اداری و سازمان بازرسی کل کشور نیز طبق اصول ۱۷۳ و ۱۷۴ امکان رسیدگی به تظلمات در همه موارد و نظارت بر حُسن جریان امور و اجراء صحیح قوانین فراهم باشد و حدود مداخلات و مسئولیت‌ها مشخص شود و ضمناً از این تاریخ به بعد هم از تأسیس سازمان‌ها و هیئت‌ها و شوراهای خارج از محدوده قانون اساسی و بدون مجوز قانونی جلوگیری به عمل آید. یقیناً با توجه به این نکات، بسیاری از مشکلات مهم و نارضایتی‌ها مرتفع شده و کشور در مسیر ثبات و قانونی شدن جریان‌ها گام‌های بیشتر و بلندتر برخواهد داشت.

والله ولی التوفيق
والسلام عليکم و رحمت الله و برکاته

شماره: ۱۰۰۹ / م
تاریخ: ۱۳۶۰/۹/۲۳

آیت الله آقای شیخ لطف الله صافی

نامه جناب عالی و حضرات حجج و آیات آقایان ریانی شیرازی، خزعلی، رضوانی و جناب آقای آراد درباره سرنوشت نهادها و سازمان‌های مستقل یا وابسته به نخست وزیری و وزارت مشاورت، و اظهار نظر در نحوه عمل منطبق با قانون اساسی نسبت به این دستگاه‌ها ملاحظه شد.

با سپاس از راهنمایی و تذکر آن ذوات محترم، نامه مزبور عیناً جهت بررسی و اظهار نظر به مشاوران و مستولان ارائه شد. نتیجه تلوّاً به اطلاع حضرات خواهد رسید.

سید علی خامنه‌ای
رئیس جمهوری اسلامی ایران

امام خمینی (ره):

وازشورای محترم نکهبان می خواهیم و توصیه می کنیم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت وطناییت اسلامی و ملی خود
را ایفا و تحقیق قدرتی واقع نشود و از قوانین مخالف با شرعاً مطرب و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیح امام رج ۲۱: ص ۴۲۲)

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۴۵۱ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir

